

Рівні педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді у Великобританії

Ірина Холод

У статті розкрито актуальну проблему педагогічної підтримки обдарованої студентської молоді в університетах Великобританії у рамках загальнонаціональної стратегії «Молоді, обдаровані та талановиті», висвітлено підходи до дослідження обдарованості, моделі, а також аналізується педагогічна робота викладачів університетів Великобританії з обдарованими студентами. Проаналізовано проекти надання педагогічної підтримки обдарованої молоді на загальнонаціональному рівні – «Академічний успіх у школі», «Академічний успіх у містах», «Центри досконалості».

Ключові слова: обдарованість, педагогічна підтримка, студентська молодь, обдарована студентська молодь.

На сьогодні особливо актуальним є інтелектуально-творчий розвиток сучасної молоді, оскільки це є необхідною умовою виживання людства та уможливує вирішення найбільш актуальних проблем розвитку цивілізації. Наявність дефіциту обдарованих фахівців у різних галузях значною мірою посилює зацікавленість проблемами обдарованості, творчості, інтелекту, які поступово переростають у послідовну державну політику, спрямовану на пошук, навчання та підтримку обдарованої молоді.

Україною зроблено вагомі кроки у наданні педагогічної підтримки обдарованій молоді на різних рівнях – національному, регіональному, місцевому тощо. На національному рівні педагогічна підтримка реалізується згідно із державною програмою роботи із обдарованою молоддю, Інститут обдарованої дитини забезпечує методичну базу для педагогів-новаторів, районні та міські відділи освіти розробляють регіональні програми підтримки обдарованої молоді, а університети створюють різноманітні можливості для інтелектуального та творчого розвитку студентської молоді, заохочують до наукової діяльності.

На сучасному етапі українські науковці активно вивчають традиційні та інноваційні здобутки розвинутих країн світу, адже запозичення досвіду сприяє позитивному вирішенню проблеми у нашій країні. Так, різні аспекти роботи із обдарованою молоддю закордоном висвітлено у працях О. Бевз, І. Волощука, Н. Поліхун, М. Гальченка, В. Волика, М. Міленіної, П. Тадеєва, Л. Чухно та ін. Дослідження різних аспектів вищої освіти у Великобританії відображені у працях таких українських вчених-компаративістів, як Н. Бідок, О. Огієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва, О. Локшина та ін.

У Великобританії обдарованість, її види та концептуальні моделі досліджувала ціла плеяда науковців протягом усього ХХ століття. На початку ХХ століття дослідження обдарованості були спрямовані у дві течії – вивчення теорії спадковості інтелекту – К. Пірсоном, Ч. Спірменом, Дж. Кеттел, С. Берт; визначення коефіцієнта інтелекту за допомогою тестів – Л. Терменом, А. Біном, Т. Симоном, Дж. Векслерем та інші.

Пізніше, у 1960–1970 рр., у педагогіці Великобританії закріпилася теорія взаємодії біологічних та соціальних факторів. За цією теорією, здібності вище середніх уважалися результатом складної взаємодії природних задатків та навколишнього середовища, де обидва фактори відіграють рівнозначну роль. Цієї точки зору дотримувалися більшість англійських та американських дослідників обдарованості – Д. Гопкінс, М. Харді, А. Хенслі, Р. Педлі, Д. Уайт, М. Хілтон, К. Бенн тощо.

Результатом реалізації ідей теорії впливу навколишнього середовища на формування розумових здібностей в освітній системі Великобританії є диференційоване навчання обдарованої молоді. Відповідно, у 1965 році було запроваджено нові підходи до навчання обдарованих дітей – програми «збагачення» та «розширення».

У Великій Британії проблема педагогічної підтримки обдарованої молоді висвітлена у працях таких англійських учених, як Дж. Фрімен (J. Freeman), Дж. Вебб (J. T. Webb), К. Хелер (K. A. Heller), Ф. Пост (F. Post), М. Нейхарт (M. Neihart), М. Райс (M. Reis) та ін.

У статті маємо на меті вивчити рівні реалізації педагогічної підтримки у Великобританії. Незважаючи на певні культурно-історичні відмінності в розвитку України та Великої Британії, спільність національних тенденцій щодо роботи із обдарованою молоддю уможливорює використання британського досвіду у розробці національної стратегії щодо системи педагогічної підтримки обдарованої молоді.

У Великобританії педагогічна підтримка реалізується на трьох рівнях – регіональному, загальнодержавному та міжнародному. На загальнодержавному рівні педагогічна підтримка здійснюється згідно із загальнонаціональною стратегією «Молоді, обдаровані та талановиті» («Young, Gifted and Talented»), що передбачає спільну роботу урядовців, педагогів, учених та обдарованої молоді [14].

Проте перш ніж освіта обдарованої молоді Великобританії знайшла своє відображення у загальнонаціональній програмі підтримки обдарованої молоді «Молоді, обдаровані та талановиті», ученими, педагогами-практиками та психологами була укладена та опублікована ціла низка законодавчих рекомендацій щодо навчання обдарованої молоді.

Для порівняння: в Україні також було прийнято низку законів і програм (зокрема – Національну програму «Діти України» (2001 р.), Указ Президента України «Про програму роботи з обдарованою молоддю на 2001–2005 роки» (2001 р.), Національну доктрину розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.), Концепцію державної програми роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки (2006 р.) та ін.), спрямованих на створення загальнодержавної мережі навчальних закладів для обдарованої молоді.

У Великобританії розвиток спеціальної освіти для забезпечення потреб обдарованої молоді на національному рівні відбувався досить повільним поступом до 1992 році, коли Інспектор шкільної освіти Її Величності – Джоан Фрімен – у своїй доповіді зауважила, що дуже здібні учні в загальноосвітніх школах часто не задоволені завданнями, передбаченими шкільною програмою. Того ж року Джоан Фрімен з'ясувала, що у Великобританії немає розробленої загальнонаціональної політики щодо підтримки обдарованої молоді.

Уряд лейбористів прийшов до влади у 1997 році із гаслом – «Освіта, освіта, освіта», що засвідчило інтерес держави до обдарованої та талановитої молоді, яка здатна по-новому поглянути на проблеми сьогодення та оперативно знайти їх креативне рішення.

Педагогічна підтримка обдарованої молоді вперше згадується у законодавчій «Білій книзі» у 1997 році («White Paper» Department for Education and Employment 1997), коли було запропоновано новий урядовий проект «Академічний успіх у школах» («Excellence in Schools»), який передбачав роботу із обдарованою учнівською молоддю. Уряд запропонував нову стратегію раннього виявлення та підтримки здібних, обдарованих та талановитих дітей. Стратегія поєднувала в собі кілька пропозицій – прискорене навчання, спеціалізовані школи та партнерство із приватними школами. Метою нового проекту було об'єднати всі школи та всі місцеві відділи освіти для того, щоб спланувати допомогу та підтримку обдарованої молоді.

Новий проект планував розвинути стратегію для раннього виявлення та підтримки здібних, обдарованих та талановитих дітей, що поєднувало у собі кілька блоків, включаючи прискорене навчання, спеціалізовані школи та партнерство із незалежними приватними школами. Цей проект вимагав, щоб усі школи та всі місцеві відділи освіти спланували педагогічну підтримку обдарованої молоді, створивши атмосферу, в якій мати талант та розвивати його є не лише прийнятним, а й бажаним явищем [7, 149].

Ідея проекту «Академічний успіх у школах» в деякій мірі була віддзеркаленням Американської доповіді про освіту обдарованої молоді у Департаменті освіти 1983 року. Обидва проекти ставили ті ж самі цілі, інтереси, особливо щодо ліквідування неуспішності серед потенційно обдарованих, підняття стандартів знань та прагнення учнів до досконалості; індивіди мають поставити перед собою мету – розкрити свій потенціал якнайкраще, а школи мають покладати великі сподівання на своїх учнів. Проект «Академічний успіх у школах» передбачає, що сучасні освітні послуги мають задовольняти потреби найбільш обдарованих, оскільки в більшості випадків викладання розраховане на групу дітей із змішаними здібностями не досягає успіху.

Розвиваючи стратегії раннього виявлення та забезпечення педагогічної підтримки дуже здібних та талановитих дітей, уряд виокремив кілька можливостей – прискорене навчання, спеціальні школи та партнерство із незалежними школами. Було наголошено на тому, що кожна школа та місцеві органи управління освітою мають планувати педагогічну, соціальну і психологічну допомогу для обдарованої молоді.

У 1999 році відділ із перевірки якості освіти та відповідності освітнім стандартам (The Office for Standards in Education – OFSTED) здійснив міжнародний моніторинг роботи із обдарованою молоддю, що було опубліковано під назвою «Звіт міжнародного дослідження освітніх можливостей» («Office for Standards in Education international research survey»). У документі повідомлялося, що було засновано національний комітет по роботі із обдарованою молоддю – Консультативну групу по роботі із обдарованою та талановитою молоддю (Gifted and Talented Advisory Group). Цей комітет уклав план роботи із обдарованою молоддю в рамках новоствореної програми «Академічний успіх у містах» (Excellence in Cities), що

передувало національній стратегії підтримки обдарованої молоді у деяких місцевих відділах освіти та школах [9, 85].

Обидва проекти здійснювали педагогічну підтримку обдарованої молоді на місцевому рівні у тісній співпраці шкіл та місцевих відділів освіти. Згідно законопроекту кожна школа та відділ освіти має у своєму штаті адміністратора, який організовує підтримку обдарованої молоді. Шкільний адміністратор із обдарованості відбирає обдарованих та талановитих дітей і розробляє програму роботи із ними, а саме: спільно із місцевим відділом освіти організовуються позаурочні заходи педагогічної підтримки – майстер-класи, які проводять викладачі провідних університетів, збагачене навчання із обраних предметів, що проводиться також викладачами ВНЗ, літні школи, студії вихідного дня та навчання в он-лайн режимі, а також обов'язковою є педагогічна підтримка ментором (наставником) як у школі, так і в он-лайн режимі із викладачем ВНЗ [11].

Британська доповідь щодо освіти обдарованих була прийнята приблизно 25 років по Марлендовій доповіді у США [10, 14]. Хоча британці були повільніші за американців у роботі із обдарованими, але обдаровані та талановиті не були цілком занедбані у Британії, оскільки протягом століть існували школи, куди відбиралися здібних учні, та спеціалізовані школи, як приватні, так і державні, де діти отримували збагачений курикулум.

Якщо порівнювати дві різні освітні культури США та Британії, то можна виділити відмінність у навчанні обдарованої молоді. Прискорене навчання (*acceleration*) більш поширене у США, а збагачення навчальної програми – (*enrichment*) у Британії. Ймовірно саме ця відмінність вплинула на основні стилі та рівні освіти у кожній із країн. Відбіркова освіта (*selective education*) не є прийнятною для США, у той час є загальноприйнятною освітою у Британії (та більшості країн Європи) протягом століть. Саме тому Американські освітні стандарти та сподівання відносно низькими, прискорене навчання для деяких більш успішних дітей більш привабливе, у той час як у Британії, де загальні освітні стандарти є вищими, перевага віддається збагаченому курикулуму чи позаурочним освітнім можливостям.

Проблема відбору обдарованих і талановитих дітей у Британії була висвітлена у *Проекті допомоги (Assisted Places Scheme)* як загальнодержавної ініціативи щодо підтримки обдарованої молоді. Проект надає можливість учням, які досягають виняткових успіхів у субсидованій школі, перевестися на навчання до приватних шкіл, де освітні можливості вищі, а плата за їхнє навчання здійснюється із державного фонду. Понад 75 000 учнів змінили державну школу на приватну, приблизно 1 % учнів державних шкіл, із загальним кошторисом 150 мільйонів фунтів стерлінгів на рік, а фінансування продовжується до кінця навчання в школі. Деякі приватні школи таким чином отримали 50 % свого контингенту дітей, що вигідно для них не лише фінансово, а й за показниками успішності.

Такий підхід у відборі за явними академічними досягненнями був визнаний відмінним, оскільки:

- це працювало на користь більш успішних дітей. Результати аналізу контингенту дітей, яких було відібрано на навчання у приватних школах, засвідчив, що менше 10 % із них мають батьків-робітників, 50 % батьків-службовців (у тому числі учителів). Менший відсоток має група дітей із неповних сімей, сімей

із непрацевлаштованими батьками, темношкірих або азіатських сімей.

- хлопчики мали перевагу над дівчатками, можливо через рекомендацію учителів. West & West (1997) показав, що 34 % дівчаток та 66 % хлопчиків складають гендерну пропорцію не лише у Британії та США, а й по всьому світі. Winner пише, що гендерна пропорція при відборі для навчання за програмами для обдарованих та талановитих є рівна між хлопчиками та дівчатками, коли діти розпочинають ходити до школи, але із часом, коли діти дорослішають, кількість обдарованих дівчаток зменшується. Тому у дитячому садку кількість відібраних дівчаток складає 50 %, але вже в середній школі кількість дівчаток зменшується до 30 %, а в вищій школі ще менше [8, 15].

На сучасному етапі забезпечення педагогічної підтримки обдарованої молоді на загальнодержавному рівні реалізується через університети, як центри необмежених освітніх можливостей для обдарованої молоді. Однією із таких загальнодержавних ініціатив є *Центри досконалості* (Excellence Hub), що було ініційовано урядом Великобританії як частину загальнонаціональної програми освіти «Молоді, обдаровані та талановиті» (*Young Gifted and Talented*).

Згідно цієї програми педагогічна підтримка реалізується у всіх регіонах країни, що забезпечують центри роботи із обдарованою молоддю. Ця ініціатива передбачає спільну роботу провідних університетів регіону та регіональних представництв загальнодержавної програми освіти обдарованої молоді – «Молоді, обдаровані та талановиті» [13].

Кожен із 9 адміністративних регіонів Англії має свій Центр досконалості, відповідно до назви регіону іменуються і Центри – Лондонський Центр досконалості (London Excellence Hub), Йоркширський Центр досконалості (Excellence Hub for Yorkshire and Humber), Північно-східний Центр досконалості (North East Excellence Hub), Південно-західний Центр досконалості (South West Excellence Hub), Північно-західний Центр досконалості (North West Excellence Hub), Центральнo-західний Центр досконалості (West Midlands Excellence Hub), Східний Центр досконалості (The Excellence East), Центральнo-східний Центр досконалості (East Midlands Excellence Hub), Південно-східний Центр досконалості (South East Excellence Hub).

Діяльність кожного центру координують партнери із університетів, які входять до консорціуму університетів. Так, наприклад, роботою Лондонського Центру досконалості керує Університет Королеви Марії разом із партнерами із Університету Брунел, Голдсміт коледжу, Імперського коледжу, Лондонського міського університету, Лондонської школи економіки, Королівського ветеринарного коледжу та університету Східного Лондону.

Діяльність Йоркширського Центру досконалості координує Йоркширський університет, партнерами якого є Халський, Лідський, Шефїлдський університети.

Діяльність Східно-центрального Центру досконалості координує університет Лінкольна, а також партнери із п'яти університетів – Дербі, Нотінгем, Нортгемптон, Лафбері та Де Монтфорт у Лейстері.

Діяльність Східного Центру досконалості координує університет Кембридж та партнери із університетів – східної Англії, Хартфордшира, Сафолка, Норфолка та Есекса.

Роботою Північно-західного Центру досконалості опікуються Ланкастерський, Ліверпульський та Манчестерський університети.

Діяльність південно-східного Центру досконалості координує Кетерберійський університет та партнери – Вінчестерський, Портсмутський, Оксфордський, Редінгський, Брайтонський університети та університет Кінгстона.

Діяльність Південно-західного Центру досконалості координує Ексітерський, Батський, Брістолський та Плімутський університети.

Роботою Західно-центрального Центру досконалості керує Астонський університет, який має багато партнерів – Ексітерський, Плімутський, Бермінгемський, Стафордширський, Ковентрійський, Вустерширський, Вулвергемптонський університети та університет Уорик.

Північно-східний Центр досконалості керується Відкритим університетом, Даремським та Бредфордським університетами.

Кількість університетів, які працюють із обдарованою молоддю, не може не вражати. Центри досконалості співпрацюють із вищими навчальними закладами регіону із метою надання можливості обдарованій і талановитій молоді отримати доступ до курсу навчання у вищому навчальному закладі, який відповідає здібностям обдарованого студента.

Мета центрів досконалості – сприяти розвитку обдарованої і талановитої молоді регіону. Всі заходи, що реалізуються центрами досконалості, відкриті для студентів, які визначені обдарованими чи талановитими в закладах, де навчаються. Центри досконалості пропонують широке розмаїття заходів для обдарованих і талановитих – літні школи, майстер-класи, студії вихідного дня та навчання в он-лайн режимі.

На регіональному рівні відбувається практичне здійснення педагогічної підтримки обдарованої молоді, яка реалізується з урахуванням особливостей конкретного регіону. Така педагогічна підтримка реалізується регіональними центрами підтримки обдарованої молоді, місцевими відділами освіти та школами, які спільно розробляють та реалізують план роботи із обдарованою молоддю регіону. Регіональні центри впроваджують реалізацію ініціативи під назвою «Регіональні ворота» («Regional GATES»), що є складовою загальнонаціональної стратегії «Молоді, обдаровані та талановиті» («Young, Gifted and Talented»).

Штат предстваництва регіонального центру педагогічної підтримки обов'язково має представника місцевих органів управління освітою, університету-партнера загальнодержавної ініціативи *Центр досконалості* (Excellence Hub), Національної академії обдарованої та талановитої молоді університету Уорик (NAGTY). Регіональні центри функціонують як посередник між Департаментом освіти та загально-освітніми, вищими закладами освіти регіону. Метою регіональних центрів є посилення розвитку загальнонаціональної стратегії педагогічної підтримки обдарованої та талановитої молоді, залучаючи регіональні можливості для підтримки обдарованої молоді. Для реалізації мети діяльність центрів включає: організацію регіональних заходів для обдарованої молоді, а також тих, які передбачають обмін досвідом та практикою серед науковців та педагогів, проведення регіональних досліджень щодо обдарованості.

У 2007 році кожен регіон підписав контракт «Регіональне партнерство» про розвиток суспільства для тих, хто навчається і тих, хто навчає. Сьогодні цим регіональним товариствам відведена головна роль в розвитку стратегії планування та забезпечення підтримки обдарованої і талановитої молоді, саме регіональні

центри підтримки залишаються головним посередником між Департаментом освіти та місцевими органами управління освітою, а також загально-освітніми, професійно-технічними, вищими та позашкільними закладами освіти кожного регіону.

Аналізуючи сучасний стан та тенденції розвитку рівнів педагогічної підтримки обдарованої молоді у Великобританії, можемо зробити висновок, що в цій країні підтримка обдарованої молоді якісно покращилась завдяки залученню університетів як наукових центрів регіону. Надзвичайно важливим на сучасному етапі розвитку вищої освіти є впровадження інноваційних педагогічних технологій, новітніх технологій навчання, а також залучення найкращих педагогів, науковців тощо. Слід зазначити, що ефективність педагогічних інновацій в умовах педагогічної системи України досить висока, хоча й потребує вдосконалення.

Проведене дослідження не вичерпує означену проблему. Перспективним може бути більш глибоке вивчення сучасного стану надання педагогічної підтримки у Великобританії.

Список використаних джерел:

1. Сбруєва А. Болонський процес: пошуки шляхів підвищення конкурентноспроможності європейської вищої школи / Аліна Сбруєва // Шлях освіти. – 2002. – № 1. – С. 18–21.
2. Сбруєва А. Глобальні та регіональні тенденції розвитку вищої освіти в умовах побудови суспільства знань: препринт / А Сбруєва. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – 80 с.
3. [Montgomery D. Gifted and Talented Children with Special Educational Needs. Double Exceptionality. – London : Fulton, 2003. – 192 p.](#)
4. [Department for Education and Skills \(DfES\) Identification approached at the George Mitchell School in Waltham Forest and Halewood School in Knowlsey. Nord Anglia Research Project for DfES: An evaluation of the gifted and talented strand of excellence in cities during pilot year \(1999–2000\). Retrieved 6 March 2005 at <http://www.standards.dfes.gov.uk/giftedandtalented/publications>.](#)
5. DfES (Department for Education and Skills). The Standards Site: Gender and achievement. Retrieved. December 20, 2002, from <http://www.standards.dfee.gov.uk>.
6. Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talent / Editor Barbara Kerr. – Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, 2009. – 1078 p.
7. Monks F. J., Pfluger R. Gifted Education in 21 European Countries: Inventory and Perspective. – 2005. – 172 p.
8. Gifted and Talented [Electronic resource] // National Strategies. The Department for Education. – URL: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110202093118/http://nationalstrategies.standards.dcsf.gov.uk/inclusion/giftedandtalented>.
9. [Gifted and talented children in \(and out\) of the classroom / A report for the Council of Curriculum, Examinations and Assessment \(CCEA\) – 2006. – 152 p.](#)
10. Freeman J. Educating the very able: current international research. – London : The Stationery Office, 1998. – 67 p.
11. Freeman J. Giftedness in the long term / Joan Freeman // Journal for the Education of the Gifted. – 2006. – № 29. – P. 384–403.
12. Freeman J. Out-of-school educational provision for the gifted and talented around the world // A report for the Department of Education and Skills. – London, 2002. – 57 p.
13. Support for improvement [Electronic resource] // Excellence gateway : – URL: <http://www.excellence.gateway.org.uk/node/17442>.

The national programme for gifted and talented education [Electronic resource] // The Department for Education. – URL : <http://ygt.dcsf.gov.uk>.